

הפטרות פרשת שמיני - פרץ בעוזה

מים ראשונים: מנפלאות לוח השנה המתחדש בימינו היא הסמיכות של "ימים נוראים" של סוף ניסן – תחילת אייר לחג הפסח. מחירות יציאת מצרים, דרך יום הזכרון לשואה ולגבורה המסמל את הנפילה הגדולה בגלות הארוכה בתולדות ישראל, אל יום הזכרון לחללי מערכות ישראל וממנו אל יום העצמאות לחידוש ריבונות עם ישראל בארצו. השנה, בה חל פסח במוצאי שבת (והיא שנה רגילה ולא מעוברת), נופלת פרשת שמיני בין שני ימי הזכרון.¹ בפרשת שמיני מתו שני בני אהרון. ראה דברינו [וידום אהרון – במדרש ובפיוט](#). והפטרות השבת היא במות עוזא אשר שלח ידו לתמוך בארון הקודש ולמנוע את נפילתו מהעגלה בה נישא.

ויסוף עוד דוד את כל בחור בישראל שלשים אָלף: ויקם וילך דוד וכל העם אשר אתו מבעלי יהודה להעלות משם את ארון האלהים אשר נקרא שם שם ה' צבאות ישב הכרבים עליו: וירכבו את ארון האלהים אל עגלה חדשה וישאָהו מבית אבינדב אשר בגבעה ועזא ואחיו בני אבינדב נהגים את העגלה חדשה:² וישאָהו מבית אבינדב אשר בגבעה עם ארון האלהים ואחיו הלך לפני הארון: ודוד וכל בית ישראל משחקים לפני ה' בכל עצי ברושים ובכנרות ובנבלים ובתפים ובמנענעים ובצלצלים: ויבאו עד גרן נכון וישלח עזא אל ארון האלהים ויאחז בו כי שָׁמטו הַבָּקָר: ויחר אף ה' בעזה ויכהו שם האלהים על השל וימת שם עם ארון האלהים: ויחר לדוד על אשר פָּרַץ ה' פָּרַץ בעזה ויקרא למקום ההוא פָּרַץ עֲזָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (שמואל ב פרק ו פסוקים א-ח).³

ויועץ דוד עם שרי האלפים והמאות לכל נגיד: ויאמר דוד לכל קהל ישראל אם עליכם טוב ומן ה' אלהינו נפרצה נשלחה על אחינו הנשארים בכל ארצות ישראל ועמקם ההרים והלונים פערי מגרשיהם ויקבצו אלינו: ונסבה את ארון אלהינו אלינו כי לא דרשנהו בימי שאול: ויאמרו כל הקהל לעשות כן כי ישר הדבר בעיני כל העם: ויקהל דוד את כל ישראל מן שיחור מצרים ועד לבוא חמת להביא את ארון האלהים מקרית יערים:⁴ (דברי הימים א פרק יג פסוקים א – ה).

¹ בין יום הזכרון לשואה ולגבורה ויום הזכרון לחללי מערכות ישראל, שהוא מאורע נדיר שקורה בשנים שאינן מעוברות בהם ערב פסח חל בשבת כמו השנה תשפ"א. צירוף זה בלוח השנה יחול גם בשנים תשפ"ה, אבל לאחר מכן רק בשנת תת"ה וקרוב לה תת"ח ואח"כ בשנת תתל"ב וקרוב לה תתל"ה הבעל"ט.

² "משם" שבפסוק הקודם הוא בית אבינדב המתואר כאן. לבית אבינדב הגיע הארון אחרי שהפלישתים ששבו אותו במלחמה המתוארת בתחילת ספר שמואל א (בתקופת עלי הכהן) החזירו אותו לישראל (לאחר שהיכה בהם). לאחר ששהותו של הארון בבית שמש לא צלחה, ככתוב בשמואל א ו יט-כ: "ויקם באנשי בית שמש כי ראו בארון ה' ... ויאמרו אנשי בית שמש מי יוכל לעמד לפני ה' האלהים הקדוש הַזֶּה וְאֵל מִי יַעֲלֶה מֵעֵלֵינוּ", עלו אנשי קרית יערים לקחתו ונתנו לו אכסניה זמן רב. ראה הפסוקים בשמואל א ז א-ב: "ויבאו אנשי קרית יערים ויעלו את ארון ה' ויבאו אתו אל בית אבינדב בגבעה ואת אלעזר בנו קדשו לשמר את ארון ה': ויהי מיום שבת הארון בקרית יערים וירבו הימים ויהיו עשרים שנה וינהו כל בית ישראל אחרי ה' ". עשרים שנה אלה היו, עפ"י סדר עולם רבה פרק יג, השנים בהם [משכן שילה](#) עבר לנב וגבעון. ויש לחקור מדוע לא חובר הארון חזרה עם המשכן כל אותן שנים (כל היודע פשר הדבר אנה יודיענו) וגם לא כל שנות מלכותו של דוד (ארבעים שנה). רק עם הקמת מקדש שלמה שב הארון והתחבר עם שאר כלי המקדש/משכן כמתואר במלכים א ח א. ראה דברינו [לגוליו של ארון](#) הברית בפרשת תרומה.

³ אחת הפעולות הראשונות שעושה דוד לאחר שהומלך על כל ישראל (בפרק הקודם) הוא להעלות את ארון הברית מבית אבינדב, שם שהה עשרים שנה, אל עיר דוד, מן הסתם כחלק מביסוס עיר דוד כמרכז השלטוני החדש של בית דוד. ראה סיכום פרק ו בשמואל בפירוש דעת מקרא. העלאת הארון הראשונה נגמרה במות עוזא והפכה מחגיגת שמחה כפי שביקש דוד לאבל וחרון אף על מות עוזא שהיה אחד מבני אבינדב, ודוד אשר ירא "איך יבוא אלי ארון ה' " מסב את הארון אל "בית עבד אדום הגת". אך הפטרות השבת לא נעצרת כאן וממשיכה לניסיון השני של העלאת הארון לעיר דוד – ניסיון שהצליח, ככתוב בהמשך הפרק: "ויבאו את ארון ה' ויצגו אתו במקומו בתוך האהל אשר נטה לו דוד ויעל דוד עלות לפני ה' וישלמים". (בימי הביניים ונראה שכבר לפני כן בתקופה הביזאנטית, הפך המקום שהיום נמצא בהר ציון, למקום מקודש ועליה לרגל ונקרא "היכל דוד" או "אוהל דוד" ומאוחר יותר ע"י מסורות נוצריות לקבר דוד). הבחירה בפרק זה להפטרות השבת יסודה בהקבלה למות נדב ואביהו מחד גיסא ושמחת חנוכת המשכן מאידך גיסא בפרשת שמיני. אלא שבעוד שבהפטרה אלה שני אירועים בשני זמנים נפרדים (הגם שרצופים במקרא), בפרשתנו השמחה והאבל מהולים זה בזה. ראה דברינו [אלישבע](#) בפרשת זו. ואנו נתמקד בפרץ עוזא.

⁴ העלאת ארון הברית על שני שלביה, נזכרת גם בספר דברי הימים שכידוע מתמקד בתולדות 'בית דוד', כשהוא מפאר ומרומם את המבצע שיזם דוד להעלאת הארון, כולל שיתוף יהודי הפזורה (ועקיצה לשאול שלא דרש את ארון הברית. מה עם שמואל?). מהמקום שהפסקנו לצטט לעיל עד מות עוזא והסבת הארון אל בית עובד אדום הגת, שני הנוסחים קרובים מאד ובפסוקים מסוימים ממש זהים ולפיכך קיצרנו. הבדל הגדול, שהוא מעבר לנושא שלנו, הוא שבעוד שבספר שמואל ב אותו אנו קוראים בהפטרה, השלב השני של העלאת הארון מבית עובד אדום הגת לעיר דוד הוא המשך ישיר בהפסקה של שלושה חודשים, בספר דברי הימים אלה שני שלבים נפרדים. לשלב הראשון מוקדש פרק יג ואילו השלב השני מתואר שם בפרק טו. ביניהם חוצץ פרק יד שמתאר את ביסוס שלטונו של דוד כולל שתי מלחמות עם הפלשתים והברית עם חירם מלך צור (מה שנזכר בשמואל ב בפרק ה). מה שמרמז שעברה תקופה לא קצרה בין שני האירועים. ראה שם הפסוק בתחילת פרק יד: "ויזע דוד כי הכינו ה' לְמַלְךְ עַל יִשְׂרָאֵל כִּי נִשְׂאָת לְמַעַל מַלְכוּתוֹ בְּעִבְרֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל" ובסוף הפרק: "ויצא שם דודי בְּכָל הָאֲרָצוֹת וְה' נָתַן אֶת פָּחָדוֹ עַל כָּל הַגּוֹיִם". בספר מלכים לעומת זאת, ההמשך בפרק ז שם הוא רצונו של דוד להקים את בית המקדש ותשובתו 'הדיפלומטית' של הקב"ה בפי נתן הנביא שבנו שלמה הוא שיבנה את הבית. ויש לדרוש עוד בהבדלים של שני נוסחים אלה, אך אנו נחזור לפרץ בעוזה.

מסכת סוטה דף לה עמוד א

וכיון שעלה האחרון שבישראל מן הירדן חזרו מים למקומן ... נמצא ארון ונושאו וכהנים מצד אחד וישראל מצד אחד. נשא ארון את נושאו ועבר, שנאמר: "ויהי כאשר תם כל העם לעבור ויעבור ארון ה' והכהנים לפני העם" (יהושע ד יא). ועל דבר זה נענש עוזא, שנאמר: "ויבאו עד גורן כידון וישלח עוזא את ידו לאחוז את הארון" (דברי הימים א יג ט).⁵ אמר לו הקב"ה: עוזא, נושאו נשא, עצמו לא כל שכן!⁶

"ויחר אף ה' בעוזא ויכהו שם האלהים על השל וגו' " - רבי יוחנן ור' אלעזר. חד אמר: על עסקי שלו,⁷ וחד אמר: שעשה צרכיו בפניו.⁸ "וימת שם עם ארון האלהים" - א"ר יוחנן: עוזא בא לעולם הבא, שנאמר: וימת שם עם ארון האלהים" - מה ארון לעולם קיים, אף עוזא בא לעולם הבא.⁹

"ויחר לדוד על אשר פרץ ה' פרץ בעוזא" - א"ר אלעזר: שנשתנו פניו כחררה¹⁰. ... דרש רבא: מפני מה נענש דוד? מפני שקרא לדברי תורה זמירות, שנאמר: "זמירות היו לי חוקיך בבית מגוריי" (תהלים קיט נד), אמר לו הקב"ה: דברי תורה שכתוב בהן: "התעייף עיניך בו ואיננו" (משלי כג ה),¹¹ אתה קורא אותן זמירות? הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותן, דכתיב: "ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאוו" (במדבר ז ט), ואיהו אתייה בעגלתא.¹²

... כתיב: כידון, וכתוב: נכון! אמר רבי יוחנן: בתחילה כידון, ולבסוף נכון.¹³

במדבר רבה ד כ פרשת במדבר – דוד טעה אך לא התגאה

⁵ כך הנוסח במקבילה בדברי הימים: "גורן כידון". ובמלכים: "גורן נכון". ולהלן נראה דרשה על כידון-נכון.

⁶ ללא שהתכוונו, קבלנו חיבור מעניין עם [דברינו בשביעי של פסח](#) בהצעה לאמץ את תיאור חציית בני ישראל את הירדן המתוארת בספר יהושע פרקים ג-ד, כ'הפטרה חלופית' לחג.

⁷ התמקד בעסקיו וחשב על ענייניו ושכח את ההלכה. ראה גם הצעת מדרש

⁸ היינו שעוזא נזקק לצרכיו ולא הרחיק מספיק מהארון. לא ברור מהיכן לקח הדרשן, הוא ר' יוחנן או ר' אלעזר, פירוש קיצוני כזה, בפרט שהפסוק מסביר את מעשהו של עוזא: "כי שמטו הבקר". פירושים מחמירים כגון זה שאין להם סמך בכתוב (ויש כאלה לא מעט בעולם המדרש, ראה דברינו [המדרש המעצים](#) בדפים המיוחדים), מחזקים את ההשערה שלצד המקרא ופסוקיו היו מסורות בע"פ קדומות למדי. אותו חכם שאמר דבר זה, לא בגדר פרשנות המקרא אמר, אלא כמצטט מסורת קדומה 'אחות למקרא'.

⁹ מיתנו של עוזא כיפרה על מעשהו ונחל העולם הבא. במותו היה "עם האלהים", שהרי סוף סוף הייתה כוונתו לטובה. עכשיו רק נותר לנסות לחבר דרשה חיובית זו על עוזא עם אחת משתי הדרשות לעיל שלא ברור מי אמר מה. האם ר' יוחנן הוא שאמר שעוזא חטא ב"עסקי שלו" ומתוך שכחה ולפיכך יש לו חלק לעולם הבא, או שמא ר' יוחנן הוא שקבע שעוזא חטא בחטא המזלזל של עשיית צרכים בסמוך לארון וכעת הוא בכל זאת מסנגר עליו. ובין שניהם, למה לא לומר את הפשט הפשוט שעוזא מיהר להחזיק בארון שלא יישמט מהעגלה כפעולה אינסטינקטיבית? מה פשר 'בריחה' זו מפשט המקרא?

¹⁰ חררה היא בצק של לחם או עוגה שנאפית היטב עד שמשחימה ו"קורמים פניה". ראה מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יד על החררה שהוציאו בני ישראל איתם ממצרים: "נס גדול נעשה להם בחררה זו שאכלו ממנה שלשים יום עד שירד להם המן", ובירושמי שבת א י: "אין נותנין את הפת לתנור עם חשיכה ולא חררה ע"ג גחלים אלא כדי שיקרמו פניה".

¹¹ הפסוק המלא הוא: "התעייף עיניך בו ואיננו כי עשה יעשה לו כנפים כנשר יעוף השמים" ונדרש כפשוטו על רכוש וכסף שהיום כאן ומחר שם (אבן עזרא על הפסוק). אבל חז"ל דורשים אותו על התורה (ברכות ה ע"א, מגילה יח ע"ב). ההסבר לכך מצוי במדרש ספרי דברים פרשת עקב פסקא מח שדן בשכחת התורה והצורך לחזור ולשנן אותה עוד ועוד, וכדבריו: "והיה אם שכח תשכח, אי אתה מעלים עיניך ממנו עד שילך לו שנאמר: התעייף עיניך בו ואיננו. וכתוב במגילת חרישים: יום תעזבני - יומיים אעזבך".

¹² "והוא הביא אותו בעגלה". לא בכדי חרה לדוד, הוא שאשם בעקיפין לפחות, טוען המדרש, במותו של עוזא. אם הפלשתים משלחים את הארון בעגלה (שמואל א פרק ו), אתה דוד אינך יודע שאת הארון נושאים בכתף? עוזא חטא בכך שפעל אינסטינקטיבית ושכח שהארון נושא את נושאו ואין הוא צריך 'להציל' את הארון מנפילה, אבל אתה דוד שכחת פסוק מפורש בתורה! ראה בגמרא ברכות סב ע"ב בשגיאה של דוד שמנה את העם (דברינו [מניית עם ישראל](#) בפרשת במדבר) שגם שם חוזר הביטוי על תינוקות של בית רבן שיודעים את ההלכה ואתה דוד שכחת: "אם ה' הסיתך בי ירח מנחה - אמר רבי אלעזר: אמר ליה הקב"ה לדוד: מסית קרית לי? הרי אני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעים אותן, דכתיב: כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו וגו' ". ראה ביטוי זה גם בשיח בבית המדרש, גיטין כט ע"א: "אמר לו רבי יוחנן: זו אפילו תינוקות של בית רבן יודעים אותה". וכך גם בחולין פא ע"ב.

¹³ ובנוסח מדרש הגדול במדבר ז ט: "אמר ר' יוחנן: בתחילה כידון ולבסוף כשבא למקומו - נכון". זו הדרשה על הבדלי הנוסח בין ספר מלכים וספר דברי הימים (הערה 5 לעיל). ראה פירוש רש"י על הגמרא כאן: "בתחילה - כשבא הארון שם, נעשה להם ככידון ההורג שהרג עוזא. ולבסוף - לאחר שנשתהה שם ששה חדשים בבית עובד אדום נעשה נכון שהכין את ביתו, דכתיב (שמואל ב ו) ויברך ה' את עובד אדום". ורד"ק מפרש שם: "ואפשר כי שמו גורן נכון וקראוהו גורן כידון על שמת שם עוזא ... כלומר, עתה כשנשא הארון בעגלה ופרץ ה' בעוזה נקרא כידון ולבסוף כשהעלהו דוד מבית עובד אדום נקרא נכון שנשאוהו ליום בכתף כמו שאומר בדברי הימים: ויהי בעזור האלהים את הלויים כנגד מה שפרץ עתה בנושאי. עזר שם את נושאי לפי שעשו נכון שנשאוהו הלויים בכתפיהם ובמוטות". ורש"י מביא שם גם את פירוש ר' מנחם בר' חלבו שהופך את הסדר: "בתחילה נכון ולבסוף כידון" והכל על גורן ארונה היבוס. ראה דבריו שם.

וכן אתה מוצא בדוד מלך ישראל שלא נהג עצמו בגאווה לפני המקום אלא בזה עצמו לפניו כהדיוט להרבות כבודו של מקום. אימתי? בשעה שהעלה הארון מבית אבינדב אשר בגבעה להביאו לירושלים ... אמר דוד: איני מעלה את הארון בחשאי ... אמר להם: אין כבודו של ארון שיבא ביחידים אלא נלך כולנו לשם...¹⁴ "וירכיבו את ארון האלהים אל עגלה חדשה וגו' - לא נשאוהו כתורה, שהרי כתיב: "ולבני קהת לא נתן ... בכתף ישאוו" (במדבר ז ט) ... והיה הארון טוען הכהנים למעלן וטורף אותם לארץ, טוען הכהנים למעלן וטורף אותם לארץ.¹⁶ שלח דוד והביאו לאחיתופל אמר לו: אין אתה אומר לי מה נעשה לארון זה שהוא טוען הכהנים למעלן וטורף אותם לארץ, וטוען הכהנים למעלן וטורף אותם לארץ? אמר לו: שלח ושאל לאותם החכמים שמינית.¹⁷ אמר דוד: מי שידע להעמידו ואינו מעמידו, יהא סופו להיחנק.¹⁸ אמר לו: זָבַח לפניו והוא עומד. אמר הקב"ה לאחיתופל: דבר שהתינוקות אומרים בכנסת בכל יום, לא אמרת לו: "ולבני קהת לא נתן ... בכתף ישאוו", וזו הגדולה אמרת לו? מיד זבח לפניו ועמד.¹⁹

והיו עוזא ואחיו נוהגים את העגלה שנאמר: "וַיִּשְׁאַחוּ מִבֵּית אֲבִינְדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְאָחִיו הַלֵּךְ לִפְנֵי הָאֲרוֹן" (שמואל ב ו ד) - עוזא מאחרי ואחיו לפניו.²⁰ ... מה נשאו עמו? ארגו ששגרו פלשתים דורון לאלהי ישראל שעליו ספר תורה היה מונח ... קודם שהיה הארגו דף אחד היה יוצא מן הארון ועליו היה ספר תורה מונח. לכך כתיב: "וַיִּשְׁאַחוּ מִבֵּית אֲבִינְדָב ... עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וכו'" - זה היה הארגו שעליו ספר תורה מונח והיה עומד מצד ארון ברית ה'.²¹

מדרש תנחומא פרשת פינחס סימן ח – בין דוד למשה

"ויקרב משה את משפטן לפני ה' " (במדבר כז ה). יש אומרים שהפליא משה, שיש צדיקים שנתגאו בדברים של מצוה והתיש הקב"ה כוחן.²² את מוצא שאמר דוד: "זמירות היו לי חקיך" (תהלים קיט), שְׁקִלּוֹת ורגילות עלי כזמירות, א"ל הקב"ה: חייך שסופך לטעות בדבר שהתינוקות של בית רבן יודעין בו. בשעה שהעלה הארון, טעה ונתנו על העגלה, שנאמר: "ויביאו את ארון ה' ויתנו אותו אל העגלה חדשה". תלה הארון באויר, נשטמו הפרות מתחתיו.²³ קרב עוזא לסמכו: "ויכהו שם האלהים על השל" מפני ששגגת התלמוד עולה זדון. מיד: "ויחר

¹⁴ פרשה ד סימן כ במדרש במדבר רבה מאריכה מאד בדרשות על העלאת ארון הברית הכפולה ע"י דוד ולא נוכל להביא אלא קטעים קצרים ממנה. הקשר לפרשת במדבר הוא כמובן הציווי לבני קהת לשאת בעצמם את כלי הקודש וביניהם הארון (במדבר פרקים ד, ז) ולפיכך גם לא קבלו מהעגלות שנדבו הנשיאים למשכן. הקטע כאן מדבר בשבח דוד שנהג כראוי וכאדם פשוט בעת העלאת ארון הברית. מה שאולי מעצים את כעסו על מות עוזא.

¹⁵ בקטע שהשמטנו חוזר המדרש על התוכחה לדוד: "זמירות היו לי חקיך ... דבר שהתינוקות יודעים", וכך גם מדרשים רבים אחרים. אבל מנגד, יש קבוצה נכבדה של מדרשים ופרשנים שרואים אמירה זו של דוד כדבר חיובי: שיר השירים רבה ב א, פסיקתא רבתי פסקא ט, מדרש תהלים קיט, פירוש רד"ק על הפסוק ועוד.

¹⁶ זו הנקודה העיקרית כאן, שהתנהגות הארון הפלאית שטלטלה את העגלה והכהנים רמזה לכולם שמשוהו לא כשורה והם לא נרמזו. ראה גם בהמשך המדרש שם: "כי שמטו הבקר -למה שמטו? שהיו מוליכין אותו שלא כתורה שהן היו צריכין להוליכו בכתף וטעוניהו בעגלה והלך לו לעצמו", היינו שגם שמיטת הארון מהעגלה היה סימן ורמזו והם לא נרמזו וראו בכל עניין טכני.

¹⁷ כנזכר שם בתחילת הדרשה בעת שדוד מכין את העלאת הארון: "כמה זקנים מינה דוד שם? אמר ר' ירמיה בן אלעזר ור' ברכיה בשם רבי אבא בר כהנא: תשעים אלף זקנים מינה דוד ביום אחד ולא מינה את אחיתופל עמהם".

¹⁸ ראה רעיון דומה בגמרא סוכה נג ע"ב בעת שדוד חפר בשיתין עליהן עתיד היה בית המקדש להיבנות והעולם עמד להישטף ואחיתופל לא ממהר לגלות לדוד כיצד לעצור את זה.

¹⁹ המדרש משרבב לתוך פרשת העלאת הארון את היחסים המיוחדים שהיו לדוד ולאחיתופל שעפ"י המדרש היה מורו ורבו (מסכת אבות פרק ו משנה ג, סנהדרין קו ע"ב) וסופו שהצטרף למרד אבשלום כנגד דוד. פרשה זו שווה דף נפרד, כאן מדגיש המדרש שדוד לא נועץ באחיתופל לפני שיצא למסע העלאת הארון ולפיכך אחיתופל עונה לו מה שענה וננזף גם הוא שלא אמר לדוד על הנשיאה בכתף (כנראה בכוונה), אלא רק על הזבח. ראה בהמשך המדרש שם את השילוב בין הזבח לפני הארון ונשיאתו על כתף שכך אכן נהג דוד בהעלאת השנייה.

²⁰ אחיו של עוזא אָחִיו הוֹלֵךְ לִפְנֵי הָאֲרוֹן ואינו מביט מפעם לפעם לאחור? וכשהארון טורף את הכהנים הוא לא רואה ולא חש כלום? ²¹ לארון הפלאי שנשא את נושאו וגם מכלה את נושאו (עוד על כך בהמשך) ושעשה אותו בצלאל בתבונה כה רבה מוסיפים הפלשתים ארגו צדדי שגם אותו מעלה דוד, גם הוא כבר חלק מקדושת הארון (ונגזג ביחד איתו, הוריות יב ע"א). וספר התורה שנחלקו בו ר' מאיר ור' יהודה אם היה "מצד הארון" בפנים לצידם של הלוחות ושברי הלוחות) או "מצד הארון" ע"ג מדף חיצוני מיוחד (בבא בתרא יד ע"ב, רש"י דברים לא כו, ירושלמי שקלים ו א), הוא ספר התורה השלושה עשר שנשאר בקודש כעוֹתֵק הַנֶּאֱמָר: "שֵׁאֵם יִבְקֹשׁ לְזִיף דָּבָר שִׁיחִיו מוֹצֵאִים אוֹתָהּ שְׂבִירוֹן" (דברים רבה ט ט) מושם כעת על הארגו שהוסיפו הפלשתים!! זה נושא מופלא שיש לחקור בו בנפרד (שלא לדבר על עכברי הזהב ששמו הפלשתים בארון ונשארו שם!

²² נעלם ממש דין של בנות צלפחד ודבר זה, אומר המדרש, לא היה בלי סיבה.

²³ נראה שאין כאן חזרה לתיאור הסוער לעיל על הארון שהיה: "טוען הכהנים למעלן וטורף אותם לארץ". התיאור כאן הוא רגוע בהרבה (ואולי משלים את התיאור לעיל). לאחר שכל הרמיזות לא הועילו, התרומם הארון מעל לעגלה. העגלה המשיכה בדרכה מה שנראה כאילו שמטו הפרות את הארון ולא כך. הארון ריחף בעדינות באויר בגובה לא רב מעל לגובה העגלה שהמשיכה במסעה, אולי בגובה של כתף של בן אדם ניצב, וכל זה כרמז נוסף. עוזא מיהר להגיב במקום להביט במראה המיוחד הזה ולהפנים את

לדוד על אשר פרץ ה' פרץ בעוזא". א"ל הקב"ה: לא אמרת "זמירות היו לי חוקיך"? לא למדת "ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו" (במדבר ז ט)? התחיל תוהא ואמר: "פרץ ה' אלהינו בנו כי לא דרשנוהו כמשפט" (דברי הימים א טו). וכן משה על שאמר: "והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי ושמעתי" (דברים א), התיש הקב"ה כוחו. משל לשולחני שאמר לתלמידו: אם יבוא לך סלעים לפרוט – פרוט. אם תבוא מרגלית הביאה לי.²⁴ באת אצלו חוליא אחת של תינוקות הולכה לרבו, הלך רבו להראותה לאחר.²⁵

במדבר רבה ג יא פרשת במדבר – הארון שהיה מכלה בבני קהת

למה פירש הכתוב במספר בני קהת "שומרי משמרת הקודש", מה שלא נאמר לא במספר בני גרשון ולא במספר בני מררי?²⁶ וכי בני קהת מבין חדש ומעלה שומרים משמרת הקדש? והלא עד שהיה בן שלשים לא היה כשר לעבודה! למה עשה כן? לפי שהיה הארון מכלה בבני קהת והיה ממעטן שהיה מקצר ימיהם. ואעפ"כ מחיבת הקדש היו רצים בני קהת אחריו. לפיכך העלה עליהם שכר כאילו מבין חודש נכנסו לשמש. כמו שכתוב בשמואל הרמתי: "וישפוט שמואל את ישראל כל ימי חייו" (שמואל א ז), אף הוא היה מבני קהת.²⁷

במדבר רבה ד כ פרשת במדבר²⁸ – ארון קשה או ארון של ברכה

"וַיֵּשֶׁב אֲרוֹן ה' בֵּית עֶבֶד אָדָם הַגִּתִּי שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וַיִּבְרַךְ ה' אֶת עֶבֶד אָדָם וְאֶת כָּל בֵּיתוֹ" (שמואל ב ו יא). אמרו רבותינו: שני דברים היו קדושים וגדולים. וכסבורים בני אדם שהם קשים.²⁹ וכדי שלא להוציא לעז עליהם כתב בהן דבר גדול של שבח וברכה. ואלו הם: קטורת וארון. קטורת - שלא יאמר אדם: קשה הוא הקטורת: על ידו מתו נדב ואביהוא, ועל ידו נשרפו עדת קרח, ועל ידו נצטרע עוזייהו.³⁰ לכך כתב הקב"ה מעלה גדולה בקטורת, שניצלו ישראל על ידו, שנאמר: "וַיִּקַּח אֶהָרֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיִּרְצֶה אֶת תְּוֹךְ הַקֹּהֵל וְהִנֵּה הַחֵל הַנֶּגֶף בָּעַם וַיִּתֵּן אֶת הַקֶּטֶר וַיִּכַּפֵּר עַל הָעָם" (במדבר יז יב).³¹ ארון - שלא יאמר אדם: קשה הוא הארון: הוא הקָה בפלשתים, הוא

משמעותו. ואחיו אחיו? הוא המשיך לצעוד לפני הפרות המושכות את העגלה. הוא לא חטא בקרבה שלא לצורך לארון ונגיעה בו, אבל הוא גם החמיץ את המראה המיוחד הזה.

²⁴ שאני אדע להעריך את שוויה. וההפך מרגלית היא "חוליא אחת", היינו אבן פשוטה למדי.

²⁵ נראה שההשוואה עם משה מקלה על טעותו של דוד ואולי גם של עוזא. ראה הקשר עם משה גם במדרש מדבר רבה יב כ פרשת נשא (שמצדו מבוסס על מדרש ספרי במדבר פרשת נשא פיסקא מו) שם משה הוא תוכחה לדוד. ראה שם שוב תוכחת אחיתופל לדוד: "אמר אחיתופל לדוד: לא היה לך ללמוד מן משה רבך שלא נשאו הלויים את הארון אלא בכתף שנאמר (במדבר ז) ולבני קהת לא נתן וגו'?" וגם סיום המדרש שם: "הא לא חידשו הלויים כלום אלא הכל מפי משה ומפי הקב"ה". משה הוא האילן הגדול עליו יש להיתלות ואוי למי שיוגג בתורת משה – כזדון נחשב לו. אבל היא הנותנת, הנה גם משה לא חף משגיאות ודוד נמצא "בחברה טובה" עם משה (ובפרשת השבוע משה טועה בהלכה של אונן, בדברינו [לא שמעתי, שכחתי טעיתי](#) בפרשה). דברי דוד: "זמירות היו לי חוקיך" מושווים עם דברי משה לדיונים: "וְהַדָּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרְבוּן אֵלַי וְשִׁמְעֵתִי" (שבצצם איננו אלא חזרה על דברי יתרו אליו בשמות יח כב): "וְהָיָה כָּל הַדָּבָר הַגָּדֹל לְבִיאוֹ אֵלַי וְכָל הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפֹּטוּ הֵם וְכוּ'", אלא שהיא הנותנת שיתרו אמר זאת וכאן משה הוא הדובר. בגין דברים אלה שיש בהם מידה של יוהרה נתעלם ממשוה דינן של בנות צלפחד ומדוד הלכת נשיאת הארון בכתף. האם אלה באמת דברים שקולים? וודאי שלא, אבל סיגוריה מסוימת על דוד, יש כאן. כל אדם יכול לטעות. אלא שאצל דוד עלתה טעות זו בחיי אדם ואילו אצל משה – בחידוש הלכה. ראה דברינו [בנות צלפחד](#) בפרשת פנחס.

²⁶ הלויים התפקדו מבין חודש ומעלה (בניגוד לכל שאר השבטים התפקדו מבין עשרים שנה ומעלה), על מנת לפדות את הבכורים. ובמדרש, במדבר רבה ג ח: "בשביל לכפול להם שכר ... שיהיו מקבלים שכר ובאים עד שהם מבין חדש" (מצוות חינוך מגיל צעיר). אבל בעוד שבמניין בני גרשון ובני מררי כתוב בפשטות: "מבין חודש ומעלה", אצל בני קהת נכתב: "... מִבְּנֵי חֹדֶשׁ וּמִקֶּלָה ... שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ". מדוע?

²⁷ הייתה אמנם הקפדה גדולה על בני קהת שנשאו לא רק את הארון, אלא גם את כלי המקדש האחרים שעמדו בקודש פנימה: השולחן, המנורה, מזבח הזהב ועוד. ראה הקפדה זו במקרא, במדבר ד טו: "וְכֹלֵהוּ אֶהָרֹן וּבְנָיָו לְכַסֵּת אֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֶת כָּל כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בְּנֹסֶע הַמִּחָנֶה וְאַחֲרָי כֵן יָבִיאוּ בְנֵי קֵהֶת לְשֵׂאת וְלֹא יִגְעוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְנִתְּנוּ וְכוּ'". ובמדרש במדבר רבה ד יט: "ואחרי כן יבאו בני קהת לשאת וגו', אמר משה לפני האלהים: רבש"ע, דמן של בני קהת אסור ודמן של בני אהרן מותר? אמר לו הקב"ה: לאו, אלא אהרן קדש קדשים, שנאמר: ויבדל אהרן להקדישו בקדש הקדשים (דברי הימים א כג) וארון קדש קדשים, ואין קדש קדשים מזיק לקדש קדשים. אבל בני קהת אינם קדש קדשים, וארון וכל כלים הנתונים בפנים קדש קדשים והם מזיקים להם. לכך יתנו בני אהרן דעתן שלא ימותו בני קהת". אבל למרות כל ההקפדות האלה היה הארון מכלה בבני קהת לפיכך נחשב להם כאילו שרתו בקודש כבר מגיל מאד צעיר (ומכאן גם הקשר לשמואל שנזכר בסוף המדרש, שבגיל צעיר כבר שרת בקודש). ולעניינינו, הרי לנו שעוזא אינו היחיד שהקודש פגע בו. גם בני קהת שקיימו את ההלכה "בכתף ישאו" ובני אהרון שמרו עליהם וכיסו את כלי הקודש טרם שבני קהת יבואו לשאת אותם, גם הם היו נפגעים מפעם לפעם. ובפרשתנו, בני אהרון נפגעו! מחד גיסא, כל זה אולי מקטין את חטאו של עוזא (לא של דוד) שהרי לא רק הוא נפגע מקודש הקדשים. אולי גם הוא ממשפחת קהת. מאידך גיסא, מה משמעות כל זה? שיש מחיר בחיי אדם לעיסוק בקודש? שהקודש הוא קשה ומסוכן ופוגע בכל מי שסוטה ולו במילימטר?

²⁸ חזרנו שוב לדרשה הארוכה במדרש במדבר רבה ד כ שאמרנו שנביא רק קטעים ממנה, והיא אכן מקור מרכזי לנושא שלנו.

²⁹ ומסוכנים.

³⁰ כנזכר בדברי הימים ב כו יט: "וַיִּזְעַף עֲזַיְהוּ וַיְבַדֵּדוּ מִקְטָרֶת לְהַקְטִיר וַיִּזְעַפוּ עִם הַפְּהִיגִים וְהַצְרֵעַת זָרְחָה בְּמִצְחוֹ לִפְנֵי הַפְּהִיגִים בְּבֵית ה' מִעַל לְמִזְבֵּחַ הַקֶּטֶר".

³¹ ראה גמרא שבת פט ע"ב מי הוא שגילה למשה את סוד הקטורת כמכפרת? מלאך המוות.

הרג באנשי בית שמש, הוא הרג לעוזה. לכך כתב בו ברכה, שנאמר: "וַיִּשָּׁב אֲרוֹן ה' בֵּית עֶבֶד אֲדָם הַגִּתִּי שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וַיִּבְרָךְ ה' אֶת עֶבֶד אֲדָם וְאֶת כָּל בְּיָתוֹ". ללמדך שאין קטורת וארון הורגים אלא עונות הורגים.³²

מדרש תהלים (שחר טוב; בובר) מזמור טו – מי יגור באהלך

"מי יגור באהלך". מי יגור אין כתיב כאן, אלא מי יגור, מאן יכיל לאיתותבא גבך.³³ אמר ר' יהושע בן לוי: ומה אם נדב ואביהוא שנכנסו בבית המקדש נשרפו, אם כן: מי יגור באהלך? אמר ר' שמואל: כתיב בעוזה: "וישלח עוזה את ידו לאחוז את הארון" (דברי הימים א יג ט). ומה היה לו? "ויחר אף ה' בעוזה" (שם). אם כן, מי יגור באהלך? משל לעירוני שנכנס למדינה, וראה אותן שמוכרין מיני כתיבין וכל דבר. אמר: מי יכול לשבוע מאלו? אמרו לו חביריו: מי שיש לו מעות הרבה. כך אמר דוד: "ה' מי יגור באהלך"? אמר לו הקב"ה: מי שיש בידו מצות הרבה, מי שיש בידו מצות ופרישות.³⁴

במדבר רבה פרשה ד סימן כ – עובד שברכו ה'

ולמה נקרא שמו עובד? ע"י שעבד לפני ה' כראוי. "אדום" - שהאדים פני דוד. הוא היה מתירא מפני הארון שלא ימיתנו והוא עובד לפניו ובירכו הקדוש ברוך הוא.³⁵

שבת שלום מחלקי המים

מים אחרונים: בהמשך להערת השוליים האחרונה על חניית הארון בבית אבינדב בגבעה בקרית יערים בימי שמואל, צפה ועולה השאלה מדוע לא הוחזר הארון כל אותם שנים וחבר אל המשכן שנדד אחרי חורבן שילה לנב וגבעון. אולי יש כאן יד נסתרת, שהתחילה בימי שמואל ושאל ונמשכה לימי דוד, של הפרדה מכוונת של הארון משאר כלי המשכן אם כציפיה לאיחודם מחדש בבית עולמים שקיוו שמהרה ייבנה, ואם כצפי ארוך טווח לימים רבים קדימה בהם לא יהיה מקדש והכלי המרכזי שהיה בו ישרוד לבדו בדמות ארון הקודש בבתי הכנסת ובו ספר התורה.

³² ומדרש תנחומא פרשת בשלח סימן כא מונה שלושה דברים כשהוא מוסיף גם את המטה: "... המטה של סמפרינון היה הוא הביא המכות על המצרים במצרים ועל הים לפיכך ידעו שהוא של נסים, ויאמר ה' אל משה עבור לפני העם וקח אתך מזקני ישראל ומטך אשר הכית בו את היאור מפני התרעומות" (ראה אגב דעות שנס קריעת ים סוף נעשה ביד ולא במטה, בדברינו [הרב את מטך ונטה את ידך](#) בפרשת בשלח). בתשובה לשאלתנו בסוף ההערה הקודמת, בא מדרש זה להדגיש שאין בשום חפץ של קדושה כח של מיתה, אלא רק העוונות גורמים! ובנוסף, קבלנו במדרש זה קשר ברור בין מותו של עוזה ומותם של נדב ואביהו, בין הפרשה להפטר. ובאות דרבי נתן נוסח א פרק לו מצאנו גם את הרעיון של ערבות הדדית שתמנע את החטא: "... לא דבר עם אהרן על שלא היו לו בנים עומדים בפרץ. שאילו היו לו בנים עומדים בפרץ אלעזר ואיתמר, לא גרם חטא לנדב ואביהוא". ולכן משה קוצף על אלעזר ואיתמר. האם נוכל למתוח ביקורת על אחיו, אחיו של עוזה, שהלך קדימה ולא ראה שהארון נשטם ואולי יכול היה להציל את עוזה אחיו ולעמוד בפרץ (עוזה)?

³³ מי יכול לשבת בחצרך ה'. יגור מלשון מגור ופחד וכאילו קורא את הפסוק: מי לא יגור מלשבת באהלך. ראה ישעיהו לג יד: "פחדו בציון חטאים אַחֲזָה רַעְדָה חַנְפִּים מִי יִגְוֹר לָנוּ אֵשׁ אוֹכְלָה מִי יִגְוֹר לָנוּ מוֹקְדֵי עוֹלָם".

³⁴ סוף דבר, דוד מעלה את הארון אל עיר דוד ובונה לארון אוהל מיוחד, ככתוב: "וַיָּבֵאוּ אֶת אֲרוֹן ה' וַיִּצְגּוּ אֹתוֹ בְּמִקְוָמוֹ בְּתוֹךְ הָאֵהָל אֲשֶׁר נָטָה לוֹ דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד עֹלוֹת לִפְנֵי ה' וַיִּשְׁלְמִים". באוהל זה ישכון הארון שנים לא מעטות עד שייכנס אחר כבוד ב"שאו שערים ראשיכם" לבית עולמים (תהלים פ"ק כד). אוהל זה הוא הציון "אוהל דוד" או "היכל דוד" בהר ציון שהזכרנו בתחילת דברינו והפך במרוצת השנים במסורת לא-יהודית ל"קבר דוד". האם חיבר דוד את מזמור טו "מי יגור באהלך" בתקופת ביניים זו? כך או כן, מדרש זה מצטרף להרעה שבמדרש הקודם. מי יגור באוהל ה'? מי אכן? תשובת המדרש היא: מי שיש בו מצוות ופרישות. מי יכול לזכות לשבוע מהכתיבים (מאפה מתוק)? מי שיש לו "מעות הרבה". אבל תשובת בעל ספר תהלים היא: מי יגור באוהלך? "הולך תמים ופועל צדק ודבר אמת בלבבו: לא רגל על לשנו לא עשה לרעהו רעה וחרפה לא נשא על קרבו: נבזה בעיניו נמאס ואת יראי ה' יכבד נשבע להרע ולא ימר: פספו לא נתן בנפש ויחד על נקי לא לקח עשה אלה לא ימוט לעולם".

³⁵ כבודו של ספר תהלים ושל המעשה הגדול שעשה דוד במקומם מונחים. אבל התשובה ל"מי יגור באהלך" ולפחד מהארון שלא יזיק את העומדים ומשרתים (ומתפללים) סביבו, נמצאת בתוך תהליך חזרת הארון משדה פלשתים לשדות ישראל כמסופר בספרי שמואל. שלושה פסוקים אחרי "פרץ בעוזה" שחרה מאד לדוד, מוצא הארון מנוחה בבית עובד אדום הגתי, ככתוב: "וַיִּשָּׁב אֲרוֹן ה' בֵּית עֶבֶד אֲדָם הַגִּתִּי שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וַיִּבְרָךְ ה' אֶת עֶבֶד אֲדָם וְאֶת כָּל בְּיָתוֹ". אלא שיש בו מצוות ופרישות, וישיבתו בנחת ובהשקט בבית עובד אדום הגתי גרמו לו להאדים. אבל זה לזמן קצר. עוד קודם לכן, בתחנתו הרגועה הראשונה של הארון, אחרי שישבתו בבית שמש לא צלחה, זכה הארון וזכו ישראל לעשרים שנים של "יגור באהלך". ראה שמואל א ז א-ד: "וַיָּבֵאוּ אֲנָשֵׁי קְרִית יְעָרִים וַיַּעֲלוּ אֶת אֲרוֹן ה' וַיָּבֵאוּ אֹתוֹ אֶל בֵּית אֲבִינֶדָב בְּגִבְעָה וְאֶת אֲלֶעָזָר בְּנוֹ קִדְשׁוֹ לְשֹׁמֵר אֶת אֲרוֹן ה': וַיְהִי מִיּוֹם שִׁבְתֵּי הָאֲרוֹן בְּקְרִית יְעָרִים וַיִּרְבּוּ הַיָּמִים וַיְהִי עֲשָׂרִים שָׁנָה וַיִּנָּהוּ כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי ה': וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל כָּל בְּיָתוֹ לֵאמֹר אִם בְּכָל לְבַבְכֶם אַתֶּם שֹׂבִים אֶל ה' הִסִּירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֹּכַח מִתּוֹכְכֶם וְהַעֲשִׂתֶם וְהִכִּינוּ לְבַבְכֶם אֶל ה' וְעִבְדוּהוּ לְבָדוּ וַיִּצַּל אֶתְכֶם מִיַּד פְּלִשְׁתִּים: וַיִּסִּירוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַבְּעָלִים וְאֶת הָעֵשֶׂתֶרֶת וַיַּעֲבְדוּ אֶת ה' לְבָדוּ". ראה פירוש רש"י שם: "ופירוש וינהו אחרי ה' שהתאבלו על מעשיהם הרעים ושבנו אחרי ה'". "ופירוש רד"ק שם: "וינהו - ... כלומר בכו וחזרו בתשובה שלימה כי ראו דבר הארון וקדושתו והיה להם לאות גדול כי ה' הוא האלהים ונתחרטו על אלהי הנכר שהיו עובדים ... כלומר: כולם נאספו אחריו ועבדוהו לבדו כמו שאמר ויעבדו את ה' לבדו אחר שהסירו הבעלים והעשתרות ובערו כל זכר עבודה אחרת". ובאותם שנים, יצאו בני ישראל והכנו בפלשתים ונקמו את המפלה ושבית הארון בימי עלי. עשרים שנה של השקט ובטח תחת הנהגתו של שמואל - הוא שמואל שראינו לעיל שהיה מבני קהת שהיו נפגעים מהארון.